

Lausuntopyyntö OKM/33/010/2017

Koulukuraattorit ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttaminen

Hallituksen esitysluonnoksessa oppilas- ja opiskelijahuoltolakia ehdotetaan muutettavaksi, koska ammatillisesta koulutuksesta on annettu uusi laki, joka tulee voimaan 1.1.2018. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakia esitetään muutettavaksi siten, että oikeus oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisiin kuraattori- ja psykologipalveluihin laajennettaisiin koskemaan kaikkia ammatillista perustutkintoa suorittavia opiskelijoita ja valmentavassa koulutuksessa olevia opiskelijoita. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain soveltamisala laajenisi myös niihin henkilöihin, jotka aikaisemmin suorittivat ammatillista perustutkintoa näyttötutkintona ja niihin, jotka suorittavat perustutkintoa työvoimakoulutuksena. Lisäksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksiä muutettaisiin siten, että ne vastaavat ammatillisesta koulutuksesta annetun uuden lain terminologiaa.

Esitysluonnoksessa on kolmesta vaihtoehdosta päädytty sellaiseen, joka toisi valtakunnallisesti kuraattori- ja psykologipalvelujen piiriin 48 705 opiskelijaa lisää ja tarvetta uusille kuraattorin ja psykologin toimille. Kyseinen esitys selkeyttää sitä, keitä jatkossa palvellaan ja uuden ammatillisen koulutuksen lain mukaiset opiskelijat tulevat yhdenvertaiseen asemaan kuraattori- ja psykologipalvelujen saamisen osalta nykyisin palveluihin oikeutettujen opiskelijoiden kanssa. Tällä hetkellä esimerkiksi jossakin ammatillisessa oppilaitoksessa kuraattori- ja psykologi-infot täytyy tehdä siten, että vain osa "saa" tulla paikalle, koska samassa ryhmässä on sekaisin perus- ja näyttötutkintoja tekeviä opiskelijoita. Oppilaitoksen arjessa heitä ei kykene edes erottamaan muutoin kuin jollain opiskelijajärjestelmän koodituksella.

Kuraattorien resurssien ja ammatillisen osaamisen turvaaminen

Esityksessä todetaan, että "Kustannuslaskelmissa on huomioitu oppilas- ja opiskelijahuoltolain valmistelussa (HE 67/2013 vp) käytetyt henkilöstön mitoitusperusteet. Käytettyjen mitoitusperusteiden mukaan opiskeluhoollon toteuttamiseksi tulisi olla käytössä yksi psykologi 1000:ta opiskelijaa kohti ja yksi koulukuraattori 780:tä opiskelijaa kohti. Koulukuraattoreiden mitoitusperusteessa on otettu huomioon, että opiskeluhoitopalveluiden piirissä on täysi-ikäisiä opiskelijoita, joiden kohdalla koulukuraattorien tarjoamien palveluiden tarpeen voidaan arvioida olevan vähäisempi kuin nuoremmilla oppilailla ja opiskelijoilla. Esityksen mukainen kuraattori- ja psykologipalveluiden laajentaminen koskemaan ammatillisen koulutuksen kaikkia perustutkinnon suorittavia sekä valmentavien koulutusten opiskelijoita merkitsisi arviolta 49 psykologin ja 62 kuraattorin lisätarvetta."

Millä perusteilla täysi-ikäisten opiskelijoiden arvioidaan tarvitsevan vähemmän kuraattorin palveluja kuin nuorempien oppilaiden ja opiskelijoiden? Aikuisopiskelijoiden mukaan tuleminen kuraattoripalveluiden piiriin tarkoittaa pikemminkin työkentän ja työnkuvan

valtavaa laajentumista. Esimerkiksi etuusasioissa osaamista pitäisi olla laajasti eri-ikäisten opiskelijoiden vuoksi. Aikuisopiskelijoiden tukeminen myös mm. erilaisissa elämän kriiseissä, perheen ongelmissa, talousasioissa edellyttää kuraattorilta erilaista osaamista kuin lasten ja nuorten tukeminen heidän pulmissaan. Kuraattorin työote on erilainen riippuen siitä, minkä ikäisten kanssa työskennellään.

Voi olla, että aikuisopiskelijoiden myötä tarve kuraattorin yksilökohtaisen opiskeluhuollon palveluihin lisääntyy ammatillisissa oppilaitoksissa ja samalla mahdollisuudet oppilas- ja opiskelijahuoltolain painopisteenä olevan ennaltaehkäisevän yhteisöllisen opiskeluhuollon tekemiseen heikkenevät entisestään. Huoli kuraattorien resurssien riittävydestä on todellinen, koska nykyresursseillakaan mitoituserusteena käytettävää 780 opiskelijaa/kuraattori ei suinkaan saavuteta esi- ja perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa kaikilla paikkakunnilla. Kun kuraattorin työn pitäisi olla koko ajan enemmän ennaltaehkäisevää ja yhteisöllistä, opiskelijamäärä tai oppilaitosten määrä ei voi enää kasvaa nykyisestään, vaan suunta pitäisi olla toisinpäin. Kuraattorin työnkuvan laajentuessa myös tarvittavasta lisäkoulutuksesta on huolehdittava.

Kaikkiaan vastaavien kuraattorien ja kuraattorien riittävät resurssit on turvattava oppilas- ja opiskelijahuollon lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetyissä aikarajoissa pysymiseksi. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston tekemän selvityksen ”Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisten kuraattori- ja psykologipalveluiden toteutuminen Länsi- ja Sisä-Suomen alueella” (Aluehallintovirastojen julkaisuja 14/2016) mukaan palvelujen järjestämisessä on ollut puutteita. Selvityspyyntö oli lähetetty 86 kuntaan 30.6.2015 Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueella. Vuonna 2015 saatujen kuntien vastausten perusteella oppilas- ja opiskelijahuoltolain velvoitteet kuraattori- ja psykologipalvelujen osalta eivät monessa kunnassa kaikilta osin toteutuneet. **Suurin yksittäinen ongelma koko Länsi- ja Sisä-Suomen alueella oli vastaavan kuraattorin (sosiaalityöntekijä) puuttuminen.** Vastaava kuraattori puuttui 18 kunnassa eli 21 %:sta alueen kunnista. Puutteita oli vastaavan kuraattorin palvelujen tarjoamisen lisäksi kuraattori- ja psykologipalveluihin pääsyssä. Ongelmat palveluihin pääsyn määräajoissa viittaavat lisäksi riittämättömiin henkilöstömääriin.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön noudattamisessa oli puutteita 36 kunnassa (42 % alueen kunnista) joko rekrytoinnin, koulutuksen tai määräaikojen suhteen ja näissä kunnissa aloitettiin valvonta. Osa epäkohdista korjaantui aluehallintoviraston selvitystyön aikana 36 kunnassa, joissa epäkohtien selvittely eteni aluehallintoviranomaisten valvontaan, 27 on saattanut aluehallintoviranomaisten selvityspyyntöjen jälkeen asiat lain vaatimalle tasolle. Yhdeksässä kunnassa asian käsittely oli kuitenkin yhä kesken vuoden 2016 lopulla. Kunnille on annettu määräaika, mihin mennessä psykologi- ja/tai kuraattoripalvelut on saatettava kuntoon.

Aluehallintoviraston selvityksessä todetaan tulevaisuutta ajatellen, että kunnilta vaaditaan jatkuvaa panostamista opiskeluhuollon henkilöstön riittävän osaamisen varmistamiseen ja pätevän opiskeluhuollon henkilöstön säilyttämiseen ja ylläpitämiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi pätevien kuraattorien ja psykologien rekrytointia ja jo olemassa olevan henkilöstön lisäkoulutuksen tukemista. Myös opiskeluhuollon henkilöstön riittävään määrään tulee kiinnittää huomiota. Tämä on suoraan yhteydessä palveluihin pääsyn kanssa.

Taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksen mukaan valtiontalouden kehyspäätöksessä vuosille 2018 - 2021 lisättiin 5,633 miljoonaa euroa oppilas- ja opiskelijahuollon palvelun laajentamiseen. Millä varmistetaan, että tuo määräraha todella kohdistetaan kuraattorien ja psykologien palkkaamiseen? Sen pitäisi olla ns. korvamerkittyä määrärahaa kuraattorien ja psykologien palkkaamiseen, jotta se ei katoa kunnan pohjattomaan kassaan.

Esityksessä todetaan yhteiskunnallisista vaikutuksista, että tehdyllä esityksellä voi olla myönteisiä vaikutuksia työllisyyteen sen luodessa tarvetta uusille psykologin ja kuraattorin toimille. Erityisen haasteellista on se, että lain on tarkoitus tulla voimaan jo 1.1.2018. Noin nopealla aikataululla kunnissa ei välttämättä ole varauduttu palkkaamaan lisää työntekijöitä.

Opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisterin muuttaminen sosiaalihuollon asiakasrekisteriksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain terminologiassa **kuraattorin asiakasrekisteri** tulisi muuttaa **sosiaalihuollon asiakasrekisteriksi**, jotta se olisi linjassa voimassa olevan lainsäädännön kanssa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (20 § 2 mom) mukaan kuraattorit kirjaavat yksilötapaamisissa kertyvät asiakastiedot opiskeluhuollon kuraattorin asiakaskertomuksiin, jotka tallennetaan opiskeluhuollon rekistereitä koskevan pykälän (21 § 2 mom) mukaan opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisteriin. Tämä on sosiaalihuollon lainsäädännössä kuitenkin tuntematon käsite, koska sosiaalihuollon asiakasasiakirjalaisissa (254/2015) säädetään vain sosiaalihuollon asiakasrekisteristä, johon palvelutehtävästä riippumatta kaikki asiakastieto kerätään.

THL:ssa on tehty sosiaalihuollon asiakirjojen ja luokitusten kehitystyötä, mutta opiskeluhuollon kuraattorien osalta kyseinen kehitystyö on pysähdyksissä niin kauan kunnes oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin tehdään tarvittavat muutokset. Jos oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin ei muuteta opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisteriä **sosiaalihuollon asiakasrekisteriksi**, kuraattorien pääsy Kanta-arkistoon estyy. Tilanne ei voine olla noin, koska kehitystyötä opiskeluhuollon kuraattorin asiakasasiakirjojen ja luokitusten osalta on tehty paljon jo useita vuosia THL:ssa tähdäten juuri Kanta-arkistoon. Vuosien ajan tehty työ menisi hukkaan ja lisäksi kuraattorit jäisivät yksin ilman oman alan asiakasrekisteriä toisin kuin koulupsykologit, kouluterveydenhoitajat ja koululääkärit, jotka kirjaavat asiakastiedot potilasrekisteriin ja näin ollen pääsevät Kantaan.

Kummalliseksi asian tekee se, että oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa kuitenkin viitataan sosiaalihuollon asiakaslakiin (812/2000). Toisaalta sosiaalihuollon asiakasasiakirjalaisissa on määritelty opiskeluhuollon kuraattorin asiakirjojen säilytysajat. Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 14 §) mukaan kuraattoripalvelut määritellään sosiaalipalveluksi. STM:n Kuntainfossa 13a/2015 (s.16) ohjeistetaan seuraavasti:

*Kuraattorit puolestaan kirjaavat opiskelijan yksilökäynnit **opiskeluhuollon kuraattorin asiakaskertomukseen**, joka tallennetaan **opiskeluhuollon kuraattorin***

asiakasrekisteriin. Siihen tallennettujen tietojen salassapitoon ja tietojen luovutustilanteisiin sovelletaan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia (812/2000, sosiaalihuollon asiakaslaki) sekä sosiaalihuoltoon soveltuvin osin asiakastietolakia. Opiskeluhuollon kuraattoripalveluihin sovelletaan lisäksi uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) säännöksiä sekä palveluissa syntyviin asiakaskertomuksiin ja muihin asiakasasiakirjoihin uutta lakia sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015, asiakasasiakirjalaki). Molemmat lait tulivat voimaan 1.4.2015.

Kuntainfon ohjeistusta kirjoitettaessa ei ole huomattu sitä ristiriitaa, että mainituissa laeissa ei tunneta opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisteriä. Tämä ristiriita pitäisi korjata pikaisesti, jotta opiskeluhuollon kuraattorin asiakirjojen kehitystyö voitaisiin saattaa THL:ssa valmiiksi.

Hanna Gråsten-Salonen
Puheenjohtaja
Koulukuraattorit -Skolkuratorer ry

Satu Jokelainen
Varapuheenjohtaja
Koulukuraattorit -Skolkuratorer ry